Med historien på veggene

Gamle tapeter kan bli som nye. På Hovelsrud gård på Helgøya i Ringsaker fant Marianne Olssøn tippoldefarens tapeter under panel og flere lag med nyere veggdekor. Originalene ble brukt som modell for helt nye tapeter ved rehabiliteringen av gården.

Av ifi.no

Da Marianne Olssøns tippoldefar, Nils Hoel, kjøpte Hovelsrud gård i 1820, rev han den gamle bebyggelsen og bygget opp igjen hele anlegget med hovedbygning, låve og uthus. Å rehabilitere gården som ligger i Mjøsa på Norges største innlandsøy Helgøya, var som å ta seg gjennom slektshistorien.

– Vi bestemte oss for å bygge opp igjen rommene slik de hadde vært. Det ble en fantastisk oppdagelsestur. Vi startet med å rive det malte panelet. Under der lå det fire lag med tapet utenpå hverandre. De var forholdsvis enkle å ta fra hverandre – og vi kom fram til den underste originale, forteller Marianne Olssøn.

Marianne Olssøn.

Bosetninger fra 2000 f.Kr.

Hovelsrud er en meget gammel gård, kan Riksantikvarens database fortelle. På Helgøya kan de nemlig spore bosetninger fra ca. 2000 f.Kr. På Hovelsrud sto dagens hovedbygning ferdig i 1847. I det gamle nybygget lå dansesalen i 2. etasje – omgitt av salonger og røykerom.

Gårdens finrom skulle ha datidens nyeste i tapet. Nå er de blitt til soverom med de nyproduserte, originale tapetene. På den tid – 1840-tallet – var norsk tapetproduksjon i gang, men ingen er helt sikre på om de er importert eller kjøpt her i landet. Det vi vet er at fra 1850-tallet ble tapet nærmest allemannseie.

Holvelsrud gård.

Fragmenter

– Vi ønsket å produsere nye tapeter som var så lik de originale som mulig, og fant fram til Lim & Handtryck i Gøteborg fordi de er spesialister på håndverksmessig og miljøakseptabel produksjon av tapeter med kulturhistoriske mønstre. Oppdragsgiver og produsent korresponderte på mail. Men først og fremst fikk Lim & Handtryck de originale prøvene som ble funnet på Hovelsrud.

Av og til var det bare små fragmenter som de satte sammen. De sendte prøver til Helgøya – på bunnpapir og farger.

Imponerende

– Det var en imponerende prosess. Når de trykket, sendte de til og med små videofilmer av trykkeprosessen! Vi fikk forsendelsene fra Gøteborg etter hvert som produksjonen skred fram, og ved siste runde med tapetproduksjon reiste vi ned for å se den gamle maskinen og virksomheten.

Tapetene på Hovelsrud ble satt opp av profesjonelle håndverkere i vanlig tapetoppsett, men Lim & Handtryck leverte en egen type lim.

Hveteklister

Viktigheten av et godt underlag er et evig tilbakevendende tema. De visste også hva de gjorde på 1800-tallet med helt andre hjelpemidler.

– På de originale tømmerveggene brukte de rappet leire, datidens form for gipsplater, som også var isolerende. Dermed ble det slette flater som man kunne tapetsere på. Som regel ble tapet satt opp med hvete- eller rugmelsklister. På Hovelsrud reparerte de den gamle, rappete veggen slik at tapetene fikk samme underlag som de opprinnelige, avslutter Marianne Olssøn.

100-årig limtrykkmaskin

Lim & Handtryck benytter en over 100 år gammel limtrykkmaskin og en matt linoljebasert limfarge som de lager selv. Fargen består av vann, cellulose, en miks med blant annet kokt, kaldpresset linolje og nyansert med uorganiske pigmenter, dvs. jordfarger.

Trykkhastigheten er lav, men dog klarer de opptil 20 meter pr. minutt. Linoljeforsterket limfarge trenger tid for å herde – hos Lim & Handtryck tørker de 760 meter tapet om gangen i et eget hengetørk.

Lim & Handtryck har 4.000 gamle originalvalser, tresylindere med mønstre i messingfigurer. Men når kunden kommer med tapetfragmenter som skal i nyproduksjon, må nye trykkvalser til:

Først rentegnes det gamle originaltapetet. Flinke gravører i England og Tyskland skjærer med laser ut mønstre i en aluminiumssylinder med gummimønstre. Det skal ikke bli for perfekt, og det brukes én valse for hver farge. Det viktigste er at designen blir reprodusert riktig.